

վարունա (= քարուն), Արգար, Ում (արմ.
“ըմպեմ”, ի), Պարեանիա (= երկինք) բառերը,
որոնց զիցարանական մեկնութիւն կու տայ:
Տրուած այս մեկնութիւններն, որ ցայժմ լեզուա-
գիտաց տուած մեկնութիւններէն կը շեղին, ի-
րրեւ “փորձ”, մը նկատուելու են, եւ զգուշա-
նալի: Ուսուցչապետը նաեւ խորհնացոյ աւան-
գած վաճաղիկ երգին ընթացիկն ուղղելով
Տեոեւեալ երկու ձեւերու կը վերածէ:

Ա. 2եւ

երկներ	երկին	երկներ	երկիր
երկներ	եւ ըզ	ծիրա	նի ծովն
երկն ի	ծովուն	ունէր	եղէգնիկ
ընդ ե	ղեգան	փող ծուխ	կլանէր
ընդ ե	ղեգան	փող բոց	կլանէր
ի բոցոյն	վազէր	Պատա	նեկիկ
շուր Տէր	ունէր	ապա բոց	մուրուն
եւ աշք	եւ ունք	արեւ	գալուսէր

Բ. 2եւ

երկներ	երկին	երկներ	երկիր
երկներ	եւ ըզ	ծիրա	նի ծովն
երկն ի	ծովուն	ունէր	եղէգնիկ
ընդ ե	ղեգան	փող ծուխ	լանէր
ընդ ե	ղեգան	փող բոց	լանէր
ի բոցոյն	վազէր	Պատա	նեկիկ
շուր Տէր	ունէր	եւ բոց	մուրուն
եւ աշք	եւ ունք	արեւ	գալուսէր

Յաջորդ տեղանքերու մէջ լոյս պիտի տես-
նեն այլեւայլ անմիջական Տեոեւեալ յո-
գուածները: Հայ բոլաները, Հայերէն բառերու
գիւցարանական յարաբերութիւնները, Տրան-
սիլվանիոյ Հայոց զբոյցները, Տրանսիլվանիոյ
Հայոց ազգանունները, Ղիվիւր Տրանսիլվանիոյ
Հայոց բարբառոյն, Հունգարահայոց ազգա-
խօսութիւնը, պատմութիւնը, մարգարիստութիւնը,
Ուսումնասիրութիւնը Տրանսիլվանիոյ Հայոց
բարբառոյն:

3. Գ. Եւրոպէի մէջ ինչ քանի բազմաթիւ
պատկերներով ստուար (VI + 787 էջ) եւ
շքեղ գործ մը հրատարակած է G. Schum-
berger աշխարհածանօթ բիւզանդագէտն L'Epo-
pée Byzantine à la fin du dixième siècle (Paris,
Hachette, 1896 fr. 35.) անուամբ, որ կը խօսի
Բիւզանդիոյ Յովհաննէս 2-րդիկի (Հայազգի) կայ-
սեր, եւ ասոր յաջորդ Վալիլ Բ. կայսեր առաջին
տարիներու գործերուն վրայ (969—989, որ

է 20 տարուց պատմութիւն): Ամբողջ գործոյն
մէջ առատութեամբ տեղադրուած են նոյն քաղա-
քի զանազան գեղարուեստի հրաշալի պատկերներ
(փղովկազգործութիւն, սովերլուքիւն, դրամա-
գործութիւն, նկարչութիւն, քանդակագործու-
թիւն, ճարտարապետութիւն են): Այս կայսրն
բաւական գործ ունեցած է նաեւ Բագրատունի
Աշոտ Գ թագաւորին եւ առ հասարակ Հայոց
հետ. որոնք ըստ բաւականի մանրամասն կը յի-
շատակուին, եւ նոյն առթիւ Անուց աւերակ-
ներէն բանի մը պատկեր գրուած է:

Հ. Գ. Գ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԷ ԾՆՈՎԷԼՓՈՒՆՁ

1. Հայ արուեստագետներ յնդուպա: — 2. Գրական նոր
երևոյթ մը 4. Պոլսոյ լրագրութեան մէջ: — 3. Մասնեւ
— ժողովրդական ստուգարանութիւն: — 4. Գրակա-
նութեան ծառայողներու տաղանքը: — 5. Հիւանդանոց:
— 6. “Ժողովրդագրութիւն, եւ հայերն — Fremd- und-
plattge: — 7. Կ. Պոլսոյ հայերէն ծնողագրաց ցուցակը: — 8. Նու-
իրատուութիւն: — 9. Պորթիստը Անտոնիլիի կար-
ծերը Լեւոնտանի Հայերի գեղարուեստներու մասին: —
10. + Ապառնա Ա. Հունդ:

1 Հայ — Եւրոպէի մէջ ինչ քանի բազմաթիւ
թղթակից մը կը գրէ “Իւսուածքին” (Թիւ 7) թէ
Պր. Վահրամ Սվաճեան նուագահարն էր ստու-
էր Պարեան, որուն յաջողութեան ամենամեծ ապա-
ցոյցն է հետեւեալը: “Իսկանդր Բարիքի ամենեւ
երեւելի գործարարներն կը վերաբերէր. Գործարա-
նատէրը Տ. Բլէյլէ, այնքան զմոյլեցաւ հոյ գաշ-
նակահարին արուեստին, որ ի նշան իր խորին
համակրութեան անոր նուիրեց” միայն նշանաւոր
նուագահարիներուն մէջ գործարարուն յատու-
ցուած այդ գաշնակը, որոյ ուրժէքը առնուազն
1000 Ֆր. կը գնահատուի: Ապրիլ Սվաճեանի
նման արուեստագէտներ, որոնք իբր փայլուն ապա-
ցոյց Հայուն ընդունակութեանը” անոր ազգային
վարիկը բարձրացունեն օտարներու առջև: Նոյն
աղբիւրը պարծանքն են” Նոյն յաջողութիւնը ծա-
նուցուեցաւ ի ժամանակին Անգլիային: — Նոյն
լրագիրը կը ծանուցանէ Պր. Կ. Պապայանի հո-
ւանդական պանին պատրաստութեան գաղտնիքն
ուսումնասիրելու համար գաղղկական ընկերութեան
մը կողմէն Հոլանդա զբոսիչը, եւ — յաջորդի-
ն գաղղկա գաւառավայր հին աւր կը սկսի նոյն պանին
պատրաստել եւ “Հայ արուեստագէտը (այսինքն
արուեստագէտը) կը հնարէ նաեւ մի կատարելագոր-
ծեալ մասուլ, որով կը շինէ իր պանինքերը աւելի
համեղ քան բուն հոլանդականն”:

2. Գրական նոր երեւոյթն է Պր. Պապայանի
մէջ “Պարեան” մէջ (Թիւ 58) Եւրոպէի ստորագրու-
թեամբ կը կարդանք յօդուած մը, որ շատ լաւ
կը փաստաբանէ մեր Մարտի “Երազկէփիշին” (8) մէջ
յայտնած մտքերը: Ինքնաշնանալու թեան նոր դար-
թիւնը մէջ է, որ առիթ կու տայ Պր. Տրանկին,

1 Առդեւ, փինի, եղէգնիկ, ելիգն (եղէգն նշանաւ
կու թեամբ) իբր պարբ. եղէգնագագ:

յարդար կարգալու «Թվահախոյններու» եւ «Կար-
հաններու» բաղմանալուն: «Ամեն պարագայի մէջ,
կը գրէ յօդանոսագիրք մշակներ տաճմայի, գաւ-
առայիքը զբաղանալ թիւնը: Առանց ուրիշ հոգ
գրականութիւն չունի, Գաղղիներէնով խմբուած
պարսկերէն գրագէտներէն ոման» անտարակոյ
չլիծակները խելովութիւն, յօդքեր բարձրա-
ցասան: «մեծ մեծ աշխարհի պիտի բանան» թովմայ-
ական անհաւատութեամբ մը. բայց հոգ չէ. հա-
մազուի թող Պր. Յուլի թէ ճշմարտութիւն մը
բուած է մեր նորարարած բառերուն մէջ: Բայց հոս
ալ է թէ գրարարը պիտի մերժենք բոլորովին, այն
տառն կը վանին մէջ թէ մի գուցէ եւրոպական գրա-
կանութեան հոգի խմբի գաւառական գրականու-
թիւնն ալ: Վասն զի գործնաւ գաւառականն ալ
օգուտ պիտի չմատուցանէ արդէ հայ գրականու-
թեան: Եւրոպականը գործածելու է միայն իբր
անելիք մը շարելու համար գրական հիւսուածքին
կրօյ գաւառական գործարարը... իսկ հիւսուածքի
հիւսուածքը ստույթներուն հարկ է ըլլայ Մարտիկ
եւ Սահակայ անունին գործարարներուն մէջ:

3. Մահտի — ժողովրդական օրհանգիստա-
լիկ: Կ. Մ. Գաւառական «Մարտի» մէջ (թիւ 58)
ժողովրդական ստուգաբանութեան (Volksetymolo-
gie) օրինակ մը կը բերէ. (Վախագծի մէջ բանե-
սաւորութիւն մը կայ այսպիսի ստուգաբանու-
թեանց) նոյն իսկ մատենագրութեան մէջ. «Հ. Ամ.
օրհանգիստ, անցեալ թուին մէջ՝ էջ 59 բաղմունիւն
մը յիշատակուած է: Երբեք չի տուել Մ. Կա-
ղանկատուացւոյ յիշած մէկ ստուգաբանութիւնն
ալ. «Եւ շինեալ գետը միշտորդ անուն, այսինքն
է ասովիւրդէն է հայերէնը», Պատմ. Աղագ-
նիս, Կալ. Մարտիկ [Եւսին 1860]: Մահտի պիտի
ըլլայ կ'ընէ յօդուածագիրն — եւ իրաւունք ունի
— իշխողի (Մահտի) կամ իշխող: Բայց իր ցարկը
բաւելու թէ յօդուածագիրն ստով զիս մ'ըրած
չէ, վասն զի շատ ծանօթ է արդէն Լուսինն եւ այս
է պատմականութեան, եւ Քրիզ. Միւլերը գրած է
այս բառին վրայ ի WZKM 1896, 2 Պրակ էջ
181—184, զոր յիշատակած է արդէն «Հանդ-
Ամօրայ», ա. 1896 Օգոստ. էջ 250, Նոր-
թիւններ Եօք. 50-րդ: Բայց ասկէ՝ նաեւ այս բառին
մագուստն ալ ցուցուած չէ. այս բառն անշուշտ
բարբերէն Կան (որացած, նուիրեալ) բառն է:
— Տես նաեւ Գաւառական զրոյնքը, «Մարտի»
Թիւ 59, 60, 62, 65 եւսլին: Մահտի — մաղթենքի
բողոքն ալ կան:

4. Գրականութեան ծառայողներու գործադը:
Ուսուցիչ, ուսանող, գրասան, գրագէտ ահա գր-
ծիչներու շարք տիպարներ, որ ձեռք ձեռքի ստան-
գործախ Ժամանակին մէջ, գործախութենէ ի
գործախութիւն կը դիմեն: Մէկուկէկ տարան
ընթացքին մէջ 8 կողմանէ դիմումներ եղած են
«Հանդէսի», խմբարարութեան՝ բերելու թղթակից
գրած գործակից անգամ՝ վարձատրելու այսպիսի
գործախներու գործակցութիւնը: Այսօր կը կար-
գանքը սրտաւոր Նամակ մը «Արեւմտագիր» մէջ
(Թիւ 18) արով Պր. Վ. Փափակաբեկ՝ 20 Քր. օսովի
մը փոխարէն (եւ այն միայն 2 տարի) կը վաճառ-
իւր երկարութեանց իրաւունքը: Ցաւալի չէ՝ այս

երեւոյթը: Թեպէտ «Մշակ» (Թիւ 18) կը
գրէ, տեղական (Թիֆլիսի) ռուսաց եւ հայաց մի
քանի լրագիրներու՝ երեւոյթաւ լուր մը՝ թէ «Բա-
ն զուր Մարդասիրական ընկերութիւնը որոշեց
միայնի գումարը յատկացնել հայաց գրողներին
օգնելու համար», ուսկայն չենք յուսար թէ այս-
պիսի գումարով մը գոհացանք մեծ հայ գրող-
ներու պէտքերը. . . . Եւ պէտք իսկ չկայ պարտի
«յայտնի գումար մը յատկացնել հայաց գրող-
ներին» համար. հարկ է իր-գեւ խորհրդ անշուշտ
եւ փոխանակ «Բազուի Մարդասիրական ընկերու-
թեան» ուր բեռնաւորելու այս բեռն ալ շալակել
միլիոնաւորներու եւ հարուստներու ուր, որոնց
համար 8—10 գրողներու, ուսուցիչներու օգնու-
թեան հասնել, չի պակեցընէր իրենց գանձերն
եւ ոչ փոքրիկ մաս մը, ինչպէս «Կուժ մը շուրջ չի
պակեցընէր ծովու շուրջ» Բամակայի դէպք այս
գործիչներն ալ հարկ է որ հոգացուին, բայց ոչ
«Մարդասիրական» Բաբեգորական», ընկերու-
թեանց միջոցաւ, վասն զի այս վերջիններն առելի
խեղճեր ունին ինքանաւ, որոնց օրապահիկ հացն
անգամ՝ իր պակսի Ապա թէ ոչ կ'ըլլայ «անուշ-
ղջաց — քաղցեցի, եւ արհեստ — գրագիր»
— «Մշակ» (Թիւ 22) տպուած լի մը կ'իմանանք,
թէ Մարդասիրական ընկերութիւնը յատկացուցեց
է այս նպատակի ոչ թէ 2800 ռ., այլ միայն 800 ռ.:

5. Հիւանդանոց մը: Հուշեն կը գրեն «Մշա-
կին» (Թիւ 2.) «Լուսմէն» որ մակագրեալ եղ-
ծամ հարեանքները առաջարկել են քաղաքային
գումարին բանալ Հուշում մի հիւանդանոց, որի
համար նուիրում են 100.000 ռուբլէ: — Իսկ օր
մը ետքը (Փետր. 23ին) «Արեւմտագիր» (Թիւ 22)
կու տայ հետեւեալ հետազոտական տեղեկութիւն-
ները. «Մեր (Հուշէ) քաղաքային խորհրդի երե-
կուսն նիստում՝ քաղաքի համար մի շատ նշանաւոր
փաստ յայտարարեց: Մակագրելու՝ յայտնի բան-
կային տուն ունեցող լուսինցի ժամհարեան եղ-
բայրներն նուիրել են իրանց հայրենի քաղաքի
հիւանդանոցի համար՝ Հուշում գանձուած ահա-
հիւր մի երեքարկանի տուն եւ 110.000 ռբ. գրած,
որից 10.000ը պիտի գործադրուի հիւանդանոցի
նախնական պիտոյքներին, իսկ 100.000ը պիտի
մնայ իբրեւ հիւանդանոցի գումար: Խորհրդի նի-
ստում կարգացուեց եղբ. ժամհարեանները գաւա-
նի յայտարարութիւնը, որով օրաք ինքեզմէ են
պատշաճաւոր կարգադրութիւն անել այդ նուիրա-
բերութիւնը օրինական կարգով տանելու համար»:
Այսպիսի փաստաւոր օրինակ մը առջեւ յայտնայ
կը յիշենք «Գաղակ . . . Եւս կասկէ . . . »

6. «Գաղակ» Եւ Գաղակ Fremd-und-
platt լրագիրը: «Տարալ» իւր երգիծաբանական
բժշտայի սրբանշանն ուղղիւ ուղած է առաջին
անգամ՝ Գաղակագրին, դեմ հետեւեալ «գանա-
զան յայտնի եւ անյայտ հաստատ աղբիւրներէն»
մէջ. — Սեւեղեմ բարեկեցիկայն հեռագիրներ,
«Վիեննա» «Հանդ. Ամ», շարունակելով իր Գա-
ղակները ստուժէ — «Եթէ երբեմն ինքն ինքուս
կը խորհրդ, պատճառն այն է, որ մեր Երազդին
մէջն ընդ եւս մը՝ զոր երբեք գրած չէինք, այս-
ինքն՝ շղարկութիւնն» — Neue Fr. Presse

որան պատասխանում է, որ տարաբախտաբար այժմ «Հ. Ամս.» ի մէջ շատ ակնհայտ է այն խնամք, որի վրայ հիւսւած է այդ ծաղիկփունջը: Եւ այդ կանաւն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ շողջարթութեան եւեմէն: Fremdenblatt բարեկամաբար խորհուրդ է տալիս «Հ. Ամս.» շըջհայտնող ինքն եւ Հինթթարիւն թիւրիմացութեան» — «Շողջարթութեան» հրապարակաւ եւ առանձնական ուղղութեամբ յօդուածներուն եւ նամակներուն մէջ դառնէր թէ անմիջապէս արտաւեր կ'ընեն թէ «Շողջարթութեան» միշտ յարձակում կ'ընեն եւ կը խայթեն, բայց երբեք չկարողացիր թէ շողջարթութեան միւլութիւնն ալ ունի. սակայն հայերէն Fremd-und-platt լրագիրն անշուշտ անձնական շարժառիթ մ'ունի զգուցանելու: Պատարաս ենք Neue Freie Presseի հրապարակաւ մեր շորհակալութիւնը յայտնելու, եթէ նոյն իսկ մի գեղգի մէջ հաճի ցոյց առն թէ յորձմէ եւ երբ շողջարթութեան ենք: Fremd-und-plattի հակառակորդաց խաբարն, յարգելի՛ շողջարթութիւն կամ անհաճոյք է այս, բայց միայն Fremd-und-plattի: «Շողջարթութեան» ալ «բարեկամաբար խորհուրդ է տալիս» Fremd-und-plattի փոխել իւր ընթացքը, եւ իւր ժամանակին պահով մնաց սանձադարձը համարած լրագիրը դնել այնպիսի ժամանց վրայ, որ «Շողջարթութեան» հետ Fremd-und-plattին ալ «շողջարթութիւններ», ընել: Կարծեմ հարկ չէ աւելցնել թէ մքն է այդ Fremd-und-plattը եւ Neue Freie Presse...

7. Գ. Պալայի հոլանդի յեռնաբան զոյգը: «Մասիս», մէջ (Թիւ 75) Գ. յառիշտօն նամակ մը հրատարակելով կը խոստանայ Գ. Պալայի ձեռագիրը ցոյցադր կապով: «Հիմա նկատելով» կ'ըսեն, նամակագիրը, որ Եւրոպայի գիտնականները, մասնաւորապէս Ն. Մառ. հայապէտք եւ Վիննայի Միթթարեաններէն Հ. Յակոբսոն Տաշեան եւ Հ. Գ. Գալլիքներէն, ու Կեսարիոյ առաջնորդ Տրապա Վ. Պալան եւ Ռուսահայ ազգայիններէն անհրաժեշտը կ'ընեն իրենց տեղը ու արտասահման դասուած հայ ձեռագիրները հնութիւնը, ցուցանել եւ այլն կազմելու եւ բաղդատալան ուսումնասիրութիւն մ'ընելու, ուղղի ամենք օրինակին համեմատ, իմաստն, ընդհանրապէս Եւրոպայի հայադէտներուն ու մեր Վաք. Մատենադարձեանքը զգուցանելու: Գիտութիւն մ'ընծայել եւ այլն, Առաջ ուղղութեամբ առանձնական նամակներէ կ'իմանանք, որ ամէն գիտութիւն պիտի մատուցուի այս երեսփոխանին իւր նպատակին հասնելու: Տեսանք նմայլ մը զոր պարտատուած է նոյն անձը, եւ կրնանք ըսել թէ շատ զոչացուողիչ է. կը մոլորէնք յարատեւութիւն, վառն զի ինչպէս նամակագիրն իսկ կ'ըսէ, «արգարեւ գործ բազմաժամանակեայ եւ դժուարին, սակայն ապականելով բարեկամներուն, մանաւանդ Վիննայի Միթթարեանց հայերէն Հ. Տ. եւ Հ. Գ. ի աշխույժեան», յայտնում որ զոչացուողիչ գործ մը հրապարակ հանելու պատճառով ինքն պիտի ունենամ, Դ Պր. Գ. խառնէրն նամակն յորդոյն պէտք է ըլլալ: Գիտ. շատ մը ցոյցաներու հրատարակութեան: Անշուշտ որ մը կը կարգանք մեր ակնկալութեան կատարումը,

որ բանք յայտնապէս, շատ մը «ուսումնասիրութիւն» անուամբ հրատարակուած աւելորդ կրկնաբանութիւններէ աւելի արժէք ունի ապահովապէս...

8. Նախարարութիւն: Բազումն կը գրեն «Արձագանքին» (Թիւ 24) Հետեւեալը: «Մտնալուստում փետրվարի 15ին վիստանուած Միքայէլ Աթմայեանի այրին տիկ. Աննա Ա. եւ հանգուցեալի ժառանգները, ինչպէս ծանուցեց եկեղեցում ծխատեղ քահանայ արք. Եղիշէ Գեղամեանը, հետեւեալ նախարարութիւններն են արել ի յիշատակ հանգուցեային:

Ս. Է. Տեմաբախին, գրա տոկոսիքով մի որ...	բու.
Գեղգի պահելու համար յայտնու ՍԹ. Ի.	4.000
Ն. Ա. Ա. Հ. Կաթողիկոսի տրամադրութեան	700
Բաղաւայ Լուսարիշ եկեղեցուն	500
Հուշտ Մեղեկոց եկեղ.	300
Ռուսիա արտաւեր անձնակցի գաղթ.	500
Բաղաւ Աղ. քառասունցում քանդակուած տաճկահայ մանկներ շորհի համար	250
Բաղաւ կապիքալան գիւնագիւնում առվորդ չըսուր աշակերտներին	250
Խառ. Արզ. Թոռնիքի ապահովութեան ֆոնդին	500
Ռեքմէ ընդ ամենք բուրի	7.000

9. Պր. Գեղգի Արձագանքի կոթիչը Լեւոն Կաթիկոսի ինքնագիրներու մասին: «Կար. Գարի» մէջ (Թիւ 34) Մ. Գրեյն» լեհերէն թարգմանելով գիտութեան եւ յորձմէ, յորձմէ յորձմէ 1896, Ապրիլ 27ին վերոյիշեալ Պր. Գեղգի պատմական ընկերութեան ծաղիկներն մէջ առած հետազոտողներուն մէկ տեղեկութիւնը: Պր. Գեղգի իւր խօսք Լեհաստանի Հայոց գեղարուեստին վրայ (նարարարագիտութեան, նկարչութեան եւ գեղանկարչութեան Օրնամենտ) Հետազոտողներն եւ յորձմէ, ինչպէս յայտնի է Պր. Գեղգի Արձագանքի Հայոց գեղարուեստին վրայ ուսումնասիրութիւններ կ'ընեն, զորոնք պիտի հրատարակեն:

10. Դ. Արզ. Ս. Զաւար. փետրուար 19ին Պարիս կը գրէ իւր մահահաւանքն Վրեմ. Ռաբիան ըսելով: Հառ անակոխել կը այս մահը. վառն զի թէպէտ երկու ասուն եւ արտի հիւսնագութեան մի նշանները կը կըր, բայց փետրուար 19 թուականով բանարարական մէկ նամակին մէջ, հանգիստ ըլլալուն լուր կը տար: «Շողջարթութեան» փորձաբանութեան վ'արձանագրէ այս տողերը. վառն զի այսպիսի իմաստակալի մը իմաստը վայելած է երկուստեան ի Բեզիկի կըրէ: Աւստրիական վարժարանին մէջ, որուն հիմնադիրներէն մէկն էր Ապետը, Մեծ ցաւ էր Ապետին արտիկ որ վերոյիշեալ վարժարանին մէջ չէր կրցած հայերէն լեզուն ընդունել տալ, զոր շատ անգամ 1875—8 կրկնած էր այս տողերը գրողին՝ զննելութեանց ատեն: Անշուշտ այն կրտսէր գարմանեալ համար հաստատած է ինչպէս կը կրկնէր Նոյեմբեր ամսոյ մէջ, այն կապը, որուն բազման եւ գործողութեան կը սպասեն ազգայինը, ընդ որս եւ — մեղք:

Հետաքրքրուին պիտի անտարակայն ընթերցողները հետեւեալ լուրը կարգալով՝ զոր Սապեան ուղղած էր այս տողերը գրողին (Յունիս 15, 1896) «... Իմ հաստատած «Ջունդեան հիմնարկութիւն», աւելի մեծ դրամագլխով օժտելու բարձունք, որպէս զի աւելի բազմաթիւ աղքատ ուսանողք անով օգտուին» բարձրագոյն ուսումնարաններ յանձնելու յետապա... (քանի մը բառ զանց կ'առնուի՝ այս ինչ բան...) ձեռնամուխ եղայ, որպէս իջեանք տակէ քանի մը տարի յառաջ ծանուցուած էր, որ «Ջունդեան հիմնարկութեան» որոշած է 400.000 Բուլղէն աւտարիական «Բիւզնդիանի, մէջ (թիւ 112) կը կարգանք այս նկատմամբ... «Աւտարիայ Հունգարիոյ դեսպան Վանճ. Պր. Քալիշէ Ամն. Ս. Պատրիարք Տօր հազարգած էր Սապեան Ջունդի կտակ» ի մասին տնօրէնութեան իր դպից եւ կազմակերպութեան Ջունդեան Հաստատութեան: Աստիճ կարգադրուեցաւ Ժողովին մէջ, Հանգուցեալ Աւտարիական հպատակ Ս. Մէֆէյտերի կանխածն էր իր գլխաբերուն հաշուկարգարութեան (այսինքն՝ դրամի փոխելն) եւ արամագրեի վիճակի մը վերածումը: Ժողովը պաշտօն յանձնեց Պատրիարք Էֆ. Նորատուհնականի բանակցել Ս. Մէֆէյտերի հետ. եւ միում տալ դործին, Մանրամանութեանց կու գառը, երբ կտակը հրատարակուի:

ԾԱՆԿԱՅՈՒ

ՔԱՂԱՔԵՄԵՄԵՆ ՏԵՍՈՒՐԵԱՆ

Վիեննա, 26. Մարտ, 1897:

Կրեռնէ: Անցեալ ամիոյ քաղաքական տեսութեան մէջ պարզած էինք այս խնդիրը: Թունաստան տեղի չտուաւ. վեց մեծ պետութիւններն որոշեցին պաշարման վիճակի մէջ հրտարակել կողմն... եւ իրօք առ նրեւս պաշարեցին, քայց ոչ որ զո՞ր է այս պաշարմանն, վասն զի յառաջուն ալս արին կը թափի՝ կողմն վրայ, ուր նաւատորմին թնգանօթները շին հասնիր: Բայց պաշարումն ալ կարծումս օգուտը չունեցաւ, միւսաւանդ թէ անգամ մին ալ ցոյց տուաւ մեծ պետութեանց հռչակեալ միութեան ինչ խախտ հիմն ունենալը: Բանի մի նշանաւոր կէտեր գրաւեցին եւրոպական տէրութիւնները, քայց թէ իրենց մէջ՝ նախագահութեան վեճ պիտի չտաքի, շատ տարակուսական կը մնայ: Հատ խնդիր

է ըտրորովին թէ՛ իրենց ըրած պաշտպանութեան համար վարձք պիտի չխնդրեն...: Նոր արդարակողով դատաւորներն յափշտակութեան սուտ պատրուակ կը գտնեն, ինչ ընեն իբր «յափշտակող», ամբաստանեալները...: Նորպալան ժողովրդեան մտքերը կը յուզին, եւ այս պարագան չկրցաւ արհամարհել Պր. Հանտոյ: Ամիոյս 15ին ի Պարիս կատարուած Դանլիմի նիստը՝ ըստ բաւականի ապացոյց է թէ արեւելեան ժողովրդեան վիճակը չէ որ գիտողիս — եւ մանաւանդ թէ վեց պետութիւնները կը շարժէ Կրեռնէ փութալու, այլ ինչպէս ընկերվարական երեսփոխանն Ժօրէ շատ քաջ միկնց. «Արժէթուղթ ունեցողներն են... գաղղիական քաղաքականութեան որոշ ուղղութիւն տուողները...», ուրեմն իրենց շահը: Դէլաֆոս յայտնի կ'ըսէր. «15 տարի յառաջ Աղեքսանդրիայէն հեռու կենանք, քայց այս հեռու ինչպէս երջանկութիւն չենք աւ մեզի, ուրեմն դարձեալ իրենց շահը: — Կրտսական խնդրին ամենալաւ լուծումը կը գտնուի եթէ Օսմանեան տէրութիւնն ուղղակի յունական տէրութեան հետ համաձայնի. փոխանակ երկակողմանի պատերազմի պատրաստութիւններով ծախքեր վատնելու. վասն զի այս ծախքերն ալ միշտ ի շահ մեծ տէրութեանց կ'ըլլան:

Գեորգիան: Վիլհելմ Նայսըը հանգիստ քուն չունի — խնդրը —: Իւր ըրած մէկ առաջարկութեան մերժումը՝ բաղձանք զարթոյց սրտին մէջ իւր նաւական գործութիւնն այնպիսի վիճակի մէջ դնելու, որ փոքրիկ ու մեծ տէրութիւններ չհամարձակին գերմանական առաջարկութիւններն այնպէս թեթեւամտութեամբ անգումնել... ուրեմն զօրացնել նաւատորմիդը: Իւր նաւատորմիդը հազիւ 7000 տեղը կը բռնէ եւրոպական նաւատորմին կարգին մէջ. ունի միայն 96 պատերազմական նաւ, որ ընդհանրական Անգլիան ունի 461, Գաղղիան 259, Իտալիան 173, Սպանիան 110, Իտալիան 109, Հոլանդան 108: Բայց ասով բսել չենք ուզեր թէ Սպանիան եւ Հոլանդան աւելի մեծ նաւական ոյժ ունին, վասն զի նաւական ոյժը նաւերու թիւը չէ, այլ տեսակը: Գերմանիան ունի, օր. աղ. 14 զորանաւ,